

Riktlinjer för handläggning av ärenden gällande barn- och ungdomsvård inom individ- och familjeomsorgen

Fastställt av socialnämnden den 28 mars 2012 § 1027

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte	4
1.2 Målgrupp.....	4
2. Grundläggande bestämmelser	4
2.1 Barnets rätt.....	4
2.2 Lagar och föreskrifter.....	5
2.3 Styrdokument.....	6
2.3.1 Delegationsordning.....	6
2.3.2 Våld i nära relationer.....	6
2.3.3 Alkohol- och drogpolicy	6
2.3.4 Riktlinjer gällande ensamkommande barn	7
2.4 Samverkan.....	7
2.4.1 Samverkan med barnomsorg och skola.....	7
2.4.2 BUS-överenskommelse	7
2.4.3 Samverkan gällande våldsutsatta familjer	7
2.4.4 Tyresö lokala beroendemottagning, MiniMaria.....	8
2.5 Kompetens och förhållningssätt	8
3. Handläggning och dokumentation	8
3.1 Ärendets uppkomst.....	9
3.1.1 Anmälan enligt 14 kap 1 § SoL.....	9
3.2 Förhandsbedömning	9
3.2.1 Klargörande samtal med unga.....	10
3.2.2 Dokumentation och bevarande av material efter ställningstagande om att inte inleda utredning	10
3.2.3 Dokumentation av beslut om att inleda utredning.....	11
3.3 Utredning	11
3.4 Handläggning och dokumentation enligt BBIC.....	12
3.5 Handläggningstid	12
3.5.1 Handläggningstid för förhandsbedömning.....	13
3.5.2 Utredningstid	13
3.5.3 Förlängd utredningstid.....	13
3.6 Kommunisering.....	13
3.7 Beslut.....	14

3.8 Uppföljning	15
3.8.1 Övervägande och omprövning av beslut enligt LVU.....	15
3.9 Ansvarig kommun	16
3.9.1 Överflyttning av ärende.....	17
4. Biståndsbedömda insatser.....	17
4.1 Jourhem.....	18
4.2 Familjehem	18
4.3 Hem för vård och boende, HVB	19
4.4 Särskilda ungdomshem	19
4.5 Kontaktperson/-familj.....	19
4.6 Stödinsatser hos familjeteam	20
4.7 Dagbehandling vid Steget.....	20
5. Information, rådgivning och service	20
6. Vård enligt LVU	21
6.1 Förebyggande insatser med stöd av LVU - mellantvång.....	22
6.2 Omedelbart omhändertagande	22
6.3 Offentligt biträde	22
7. Brott mot barn.....	23
7.1 Samråd och samverkan	23
7.2 Läkarundersökning.....	23
7.3 Polisanmälan och förhör med barn	24
7.4 Vittnesplikt i domstol.....	25
7.5 Målsägandebiträde	25
7.6 Särskild företrädare.....	25
8. Unga lagöverträdare.....	25
8.1 Yttrande till åklagare eller domstol	26
8.2 Häktning och omedelbart omhändertagande	26
8.3 Barn under 15 år	27
8.4 Särskilt kvalificerad kontaktperson	27
8.5 Medling vid brott	27
8.6 Påföljder som verkställs av socialtjänsten	28
8.6.1 Ungdomstjänst.....	28
8.6.2 Ungdomsvård	29
8.6.3 Skyldighet att underrätta åklagarmyndigheten.....	30
8.7 Slutna ungdomsvård.....	31
Bilaga, Flödesschema för handläggning enligt BBIC	32

1. Inledning

1.1 Syfte

Riktlinjerna för barn- och ungdomsärenden inom individ- och familjeomsorgen fastställs av socialnämnden och är ett styrdokument främst riktat till handläggare av ärenden som rör barn och unga inom socialförvaltningen. Syftet med riktlinjerna är att de ska verka som vägledning i handläggarens arbete med rättssäker utredning, behovsbedömning och beslutsfattande.

Riktlinjerna innebär inte någon inskränkning i förhållande till gällande lagstiftning inom området. Riktlinjerna ska inte innebära någon begränsning av den enskildes möjligheter att få sin ansökan individuellt prövad. Beslut ska fattas utifrån den enskildes individuella behov.

1.2 Målgrupp

Med *barn* avses i riktlinjerna underåriga från 0 till 18 års ålder. Med *unga* avses personer från 18 till 21 års ålder, då de i vissa fall omfattas av lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt då vissa placeringar bör fortsätta även efter det att den unge har fyllt 18 år.

2. Grundläggande bestämmelser

2.1 Barnets rätt

All verksamhet som rör barn ska genomsyras av intentionerna i FN:s konvention om barns rättigheter, den s.k. barnkonventionen. Barnkonventionen bygger på fyra principer:

- Barnet ska skyddas mot alla former av diskriminering (artikel 2),
- Barnets bästa ska beaktas i alla beslut (artikel 3).
- Barn har rätt till liv och utveckling (artikel 6).
- Barnet ska ha rätt att säga sin mening och få den respekterad (artikel 12).

Principen om barnets bästa framgår även av 1 kap 2 § Socialtjänstlag (2001:453) och 1 § Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52).

2.2 Lagar och föreskrifter

Kommunen har det yttersta ansvaret för att de personer som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Detta ansvar innebär ingen inskränkning i det ansvar som gäller andra huvudmän.

Rådande lagar och föreskrifter är styrande. Handläggare för ärenden som gäller enskilda inom nämndens ansvarsområde ska hålla sig uppdaterade om lagar och föreskrifter inom sitt verksamhetsområde.

Socialtjänstens arbete med barn- och ungdomsvård regleras främst genom Socialtjänstlag (2001:453) och Socialtjänstförordning (2001:937) samt kompletteras genom Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52), LVU.¹

Vidare gäller grundläggande lagstiftning för kommunal verksamhet, såsom exempelvis Förvaltningslag (1986:223), Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) och Kommunallag (1991:900).

Bland Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd kan särskilt nämnas:

- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2006:5) om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS. Ändring framgår av SOSFS 2008:3.
- Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:12) om handläggning och dokumentation av ärenden som rör unga. Ändring framgår av SOSFS 2008:4.
- Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2003:16) om anmälan om missförhållanden enligt 14 kap 1 § Socialtjänstlagen.
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:5) om Lex Sarah.
- (SOSFS 1997:15) Tillämpning av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

¹Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387), LSS, kan omfatta barn och unga med funktionsnedsättning, dessa ärenden handläggs av biståndsavdelningen.

- Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:20) om socialnämndens ansvar vid behov av ny vårdnadshavare.

Föreskrifter är bindande regler. Observera att ytterligare eller reviderade föreskrifter kan ha tillkommit efter det att nämndens riktlinjer fastställdes.

2.3 Styrdokument

Styrdokument och överenskommelser finns på nationell, regional och kommunal nivå. Nedan anges styrdokument som är av särskild vikt vid handläggning av ärenden som rör barn- och ungdomsvård inom socialnämndens individ- och familjeomsorg.

2.3.1 Delegationsordning

Enligt 6 kap 33 § kommunallagen får en nämnd uppdra åt en anställd² hos kommunen att besluta på nämndens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden. Uppdrag inom socialnämndens verksamhetsområde regleras enligt nämndens delegationsordning. Beslut som fattas av delegat ska anmälas till nämnden eller nämndens utskott enligt vad som anges i delegationsordningen.

2.3.2 Våld i nära relationer

I arbetet med barn- och ungdomsärenden är det viktigt att uppmärksamma det behov av hjälp som kan finnas i samband med våld i nära relationer och i samband med hedersrelaterat våld. Socialförvaltningens ”Handlingsplan för våld i nära relationer”, 2010-12-14, utgår från Socialstyrelsens allmänna råd om socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld (SOSFS 2009:22). Planen omfattar även våldsutsatta män och våld i samkönade relationer. Sedan år 2009 finns även ”Samverkansplan i arbetet med våldsutsatta familjer i Tyresö”, se nedan.

2.3.3 Alkohol- och drogpolicy

Kommunfullmäktige antog den 15 december 2011, § 115, en alkohol- och drogpolicy. Syftet är att ange grundprinciper och inriktning för kommunens förebyggande arbete mot alkohol, tobak och andra droger.

² Samt även åt ett utskott, åt en ledamot eller ersättare.

2.3.4 Riktlinjer gällande ensamkommande barn

Länsgemensamma riktlinjer för socialtjänsten om ensamkommande barn är vid tidpunkten för riktlinjernas fastställande under utarbetande.

2.4 Samverkan

Enligt 5 kap 1a § socialtjänstlagen ska socialnämnden i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs.

Väl utvecklad samverkan med andra myndigheter och samarbetsparter ska eftersträvas och ske utifrån den enskildes behov. Viktiga samverkansparter är exempelvis skola, landsting, kriminalvård och frivilligorganisationer. Internt inom kommunen är samverkan med andra myndigheter (nämnder) och samverkan mellan olika verksamheter/enheter inom den egna nämnden av särskild vikt. Nedan anges några av de samverkansöverenskommelser som rör barn- och ungdomsvård inom socialnämndens individ- och familjeomsorg.

2.4.1 Samverkan med barnomsorg och skola

Vid misstanke om barn som far illa finns det en intern samverkansrutin mellan socialförvaltningen och barn- och utbildningsförvaltningen, ”Rutiner för samverkan mellan förskola, skola och socialtjänst när barn och ungdomar (0-18 år) misstänks fara illa”.

2.4.2 BUS-överenskommelse

Stockholms läns landsting och länets 26 kommuner har enats om en överenskommelse för samordning av vård och insatser kring barn i behov av särskilt stöd från både kommun och landsting - Samverkan kring barn i behov av särskilt stöd, BUS. Revidering av överenskommelsen väntas under år 2012.

2.4.3 Samverkan gällande våldsutsatta familjer

Sedan år 2009 finns ”Samverkansplan i arbetet med våldsutsatta familjer i Tyresö”.

2.4.4 Tyresö lokala beroendemottagning, MiniMaria

I Tyresö finns en lokal mottagning tillhörande Maria ungdom vid Stockholms läns landsting, MiniMaria. Syftet är att erbjuda rådgivning och stöd gällande alkohol, narkotika och missbruk till ungdomar mellan 13-20 år och deras anhöriga. Samverkansavtal finns och revidering är planerad under år 2012.

2.5 Kompetens och förhållningssätt

Personal som arbetar med handläggning och uppföljning av ärenden som rör barn och unga inom socialnämndens ansvarsområde ska ha socionomexamen eller motsvarande samt minst två års yrkeserfarenhet för socialsekreterare inom barn- och ungdomsområdet.³

Handläggning och uppföljning ska bedrivas med ett professionellt förhållningssätt, för att nämnden ska kunna:

- tillämpa barnperspektiv,
- säkerställa barnets/den unges delaktighet och inflytande,
- bemöta människor i kris,
- hantera motstridiga intressen och konflikter,
- göra etiska överväganden och ställningstaganden,
- ta emot och hantera synpunkter, klagomål och förslag och bedöma när annan kompetens än den egna behövs,
- vara saklig, opartisk, tydlig, nyanserad, empatisk, lyhörd och visa respekt.⁴

3. Handläggning och dokumentation

Vid handläggning och dokumentation i ärenden som gäller barn och unga inom socialtjänsten gäller som socialnämndens riktlinjer, om inget annat har angivits i dessa riktlinjer:

³ Fastställt i socialnämndens ledningssystem för kvalitet. Om krav på högre grad av kompetens införs till följd av regeringens Barnskyddsutredning (förslag om lag om stöd och skydd för barn och unga, LBU) ska det gälla.

⁴ Följer Socialstyrelsens allmänna råd SOSFS 2006:14 ”Personalens kompetens vid handläggning och uppföljning av ärenden som rör barn och unga”.

- ”Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2006:5 och 2008:3) om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS”, och
- ”Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:12 och 2008:4) om handläggning och dokumentation i ärenden som rör barn och unga”

Som metodstöd vid handläggning och dokumentation kan Socialstyrelsens handböcker ”Barn och unga i socialtjänsten”⁵ och ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”⁶ användas. Därtill kommer stöd genom BBIC (se nedan).

3.1 Ärendets uppkomst

Ett ärende kan uppkomma genom att nämnden får information om att barn eller unga far illa eller riskerar att fara illa (anmälan enligt 14 kap 1 § SoL), genom att vårdnadshavare eller barn över 15 år ansöker om bistånd enligt socialtjänstlagen, eller på annat sätt exempelvis vid begäran om yttrande från annan myndighet eller efter socialtjänstens egna iakttagelser.

När ett ärende uppkommer ska alltid bedömning av om det finns barn/ungdomar som är i behov av omedelbart skydd göras omgående, dvs. samma dag. Dessa ärenden ska handläggas med förtur.

3.1.1 Anmälan enligt 14 kap 1 § SoL

För tillämpning gällande anmälan enligt 14 kap 1 § Socialtjänstlag (2001:453) gäller Socialstyrelsens allmänna råd SOSFS 2003:16⁷ som socialnämndens riktlinjer, om inget annat anges i dessa riktlinjer.

3.2 Förhandsbedömning

Behovet av om en utredning ska inledas efter att en anmälan enligt 14 kap 1 § SoL har inkommit ska avgöras från fall till fall vid en förhandsbedömning. En

⁵ *Socialstyrelsen*, 2006. ”Barn och unga i socialtjänsten. Utreda, planera och följa upp beslutade insatser”.

⁶ *Socialstyrelsen*, 2010: ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten.”

⁷ ”Anmälan om missförhållanden enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453)”

förhandsbedömning kan visa att det inte finns skäl för nämnden att inleda utredning om det klart framgår att nämnden inte kan eller bör vidta någon åtgärd eller om barnets behov redan tillgodoses på annat sätt.

En förhandsbedömning ska enbart baseras på befintlig information. Om ytterligare information inhämtas, bortsett från kontakt med den person som ärendet gäller eller anmälaren, anses en utredning vara påbörjad.

Förhandsbedömning görs inte vid begäran om yttrande från andra myndigheter som nämnden är skyldig att lämna yttrande till då sådan begäran alltid innebär att utredning ska inledas. Detta gäller även om den enskilde inte vill delta i utredningen.

Beslut om att inleda/inte inleda utredning gällande barn/unga fattas av delegat enligt nämndens delegationsordning.

3.2.1 Klargörande samtal med unga

När en person som är under 18 år talar om att han/hon är utsatt för kontroll, hot eller våld i hemmet har handläggaren möjlighet att träffa barnet/ungdomen för klargörande samtal utan att informera vårdnadshavaren.⁸ I Tyresö kommun är principen att klargörande samtal kan ske upp till tre gånger, den individuella situationen är dock avgörande för antalet samtal.

Skyddsaspekten är viktig och omedelbart omhändertagande enligt LVU kan vara aktuellt.

3.2.2 Dokumentation och bevarande av material efter ställningstagande om att inte inleda utredning

Uppgifter som ej medfört åtgärd från socialnämnden samt ställningstagande om att inte inleda utredning ska dokumenteras och, enligt nämndens dokumenthanteringsplan, bevaras i två år.

⁸ 11 kap 10 § Socialtjänstlag (2001:453). Se även Socialutskottet betänkande 2002/03:SOU15 ”Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.”, s 62.

Dokumentation av ställningstagande om att inte inleda utredning ska innehålla uppgifter om:

- att utredning inte inleds,
- datum (år, månad, dag) för ställningstagandet,
- motivering till ställningstagandet,
- namn och befattning på den person som har gjort ställningstagandet.⁹

Uppgifter som ej medfört någon åtgärd från socialnämnden samt ställningstaganden om att inte inleda utredning ska föras över till barnets/den unges personakt om ett ärende uppkommer under tiden som uppgifterna finns bevarade.

3.2.3 Dokumentation av beslut om att inleda utredning

Om förhandsbedömningen leder till beslut att inleda en utredning ska detta dokumenteras och föras till barnets/den unges personakt. Om det inte redan finns en personakt för barnet/den unge ska en ny upprättas. Av dokumentationen ska det framgå:

- att en utredning inleds,
- datum (år, månad, dag) för beslutet, och
- namn och befattning på den som har fattat beslutet.

3.3 Utredning

Alla beslut om insatser enligt socialtjänstlagen och/eller lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52) ska föregås av utredning. Med utredning avses all den verksamhet som görs i syfte att möjliggöra för nämnden att fatta beslut i ett ärende. Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda åtgärd av nämnden.¹⁰

En utredning ska inte vara mer omfattande än vad som är motiverat utifrån omständigheterna i ärendet. Utredningen ska dock vara tillräckligt omfattande

⁹ *Socialstyrelsen*, 2006. ”Barn och unga i socialtjänsten. Utredda, planera och följa upp beslutade insatser”, s 34.

¹⁰ 11 kap 1 § Socialtjänstlag (2001:2001:453).

för att nämnden ska kunna fatta beslut i ärendet samt vara noggsamt dokumenterad.¹¹

En utredning får i regel inte genomföras mot en myndig persons vilja. Undantag gäller när det inte kan uteslutas att en person som har fyllt 18 men inte 20 år är i behov av vård med stöd av 3 § LVU.

3.4 Handläggning och dokumentation enligt BBIC

BBIC, Barns behov i centrum, är ett handläggnings- och dokumentationssystem för arbete med social barnavård, utvecklat av Socialstyrelsen. Syftet med BBIC är att det ska användas vid utredning, planering och uppföljning av insatser för att stärka barnperspektivet och delaktigheten för barn, unga och deras familjer samt skapa enhetlighet och förbättra och bibehålla kvaliteten i den sociala barn- och ungdomsvården.

För att kommuner ska få arbeta med BBIC krävs licens som erhålls genom avtal med Socialstyrelsen. Tyresö kommun har tecknat sådant avtal och all handläggning och dokumentation som rör barn och unga inom socialtjänsten ska därmed ske enligt BBIC.

Genom BBIC finns en serie formulär för hela förloppet i barnavårdsärenden, från anmälan eller ansökan och utredning till uppföljning av insatser. Användning av formulären är obligatorisk och inga andra mallar får användas vid handläggning och dokumentation av ärenden som rör barn och unga inom nämndens ansvarsområde. Även journalanteckningar ska föras enligt strukturen för BBIC.

Se flödesschema för handläggning enligt BBIC i bilaga.

3.5 Handläggningstid

Alla ärenden ska handläggas skyndsamt. Längsta tillåtna tid för handläggningen framgår enligt följande.

¹¹ *Socialstyrelsen*, 2006. ”Barn och unga i socialtjänsten. Utreda, planera och följa upp beslutade insatser”, s 37.

3.5.1 Handläggningstid för förhandsbedömning

En förhandsbedömning ska vara slutförd inom tre veckor.

Ärenden som rör barn som misstänks fara illa i hemmet eller genom eget skadligt beteende och kan vara i behov av omedelbart skydd ska handläggas med förtur. Förhandsbedömningen ska göras omedelbart och vara slutförd samma arbetsdag som informationen har inkommit.

3.5.2 Utredningstid

Med utredningstid avses tiden från det att beslut om att inleda utredning har fattats till dess att ett slutligt beslut har fattats i ärendet. En utredning ska vara slutförd inom fyra månader. Kravet på skyndsamhet ska dock ställas mot allvaret i anmälan och ärendena ska prioriteras därefter.

3.5.3 Förlängd utredningstid

Vid särskilda skäl kan beslut om förlängd utredningstid fattas. Beslut fattas av delegat enligt socialnämndens delegationsordning (upp till en månads förlängning enhetschef, därutöver utskott).

Förlängd utredningstid får inte gälla ”tills vidare”. Ny sluttid för utredningen samt motivering till förlängningen ska anges i beslutet.

Beslut om förlängd utredningstid ska fattas med stor restriktion. Hög arbetsbelastning, semester eller byte av handläggare utgör inte skäl till förlängd utredningstid. Godtagbara skäl är endast sådana som nämnden inte kan råda över, t.ex. att barnpsykiatrisk utredning eller polisutredning inväntas. Om handläggaren, trots upprepade försök, inte har lyckats komma i kontakt med berörd familj, eller annan för utredningen avgörande person/instans, ska detta vara tydligt dokumenterat för att det ska kunna utgöra grund till förlängd utredningstid.

3.6 KommunikERING

Innan ett ärende som gäller myndighetsutövning mot enskild avgörs ska kommunikering enligt 17 § förvaltningslagen göras, dvs. den sökande, klagande eller annan part ska underrättas utredningsmaterialet och ha fått möjlighet att yttra sig över det. Denna skyldighet gäller även ansökan eller yttrande till en

annan myndighet i ett mål eller ärende som rör myndighetsutövning mot enskild.¹²

Undantag mot skyldigheten att kommunicera gäller om:

- beslutet inte går den enskilde emot,
- uppgiften saknar betydelse,
- avgörandet inte kan skjutas upp, t.ex. vid omedelbart omhändertagande, beslutet ska dock kommuniceras i efterhand.¹³

Tidsfristen för kommunikeringen, dvs. den tid inom vilken den enskilde kan yttra sig, ska anges vid kommunikeringen. Kommunikeringstiden ska i regel omfatta 14 dagar och får som minst vara fem dagar. Kommunikering är en del av handläggningsprocessen och ska göras inom ramen för längsta tillåtna utredningstid (se ovan).

3.7 Beslut

Handläggningen av ett ärende avslutas genom att nämnden fattar ett slutligt beslut. I de flesta fall innebär det att ärendets sakfråga avgörs, exempelvis att nämndens beslut om att bifalla eller avslå ansökan, att ansöka om vård enligt LVU eller att avge yttrande.¹⁴

Beslut kan vara tidsbegränsade. Nämnden ansvarar då för att uppföljning görs och att, vid behov, fatta nytt beslut i god tid innan det tidsbegränsade beslutet upphör att gälla.

Slutliga beslut i ärenden om bistånd enligt SoL ska innehålla uppgifter om:

- vad ansökan eller begäran gäller,
- om beslutet innebär bifall, delvis bifall/delvis avslag eller avslag på ansökan eller begäran,
- vad som har beslutats,
- när (år, månad, dag) beslutet har fattats,

¹² 11 kap 8 § Socialtjänstlag (2001:453).

¹³ *Socialstyrelsen*, 2006. ”Barn och unga i socialtjänsten. Utredda, planera och följa upp beslutade insatser”, s 130 f.

¹⁴ *Socialstyrelsen*, 2010. ”Handläggning och dokumentation inom Socialtjänsten”, s 134.

- vem (namn och befattning/titel) som har fattat beslutet,
- enligt vilket lagrum beslutet har fattats, och
- ev. förbehåll inklusive tidsbegränsning.

I samband med handläggning av ärenden som rör enskilda kan även andra sorters beslut fattas, handläggningsbeslut och verkställighetsbeslut. Dessa kan i regel inte överklagas. Med handläggningsbeslut avses beslut som fattas under handläggningen av ett ärende och som är av betydelse för ärendets utgång men som inte avgör ärendet slutgiltigt. Med verkställighetsbeslut avses beslut om hur det slutliga beslutet rent praktiskt ska genomföras.¹⁵

Samtliga beslut i ärenden som rör enskilda ska motiveras och dokumenteras.

3.8 Uppföljning

Alla beslut om biståndsbedömd insats ska regelbundet följas upp. Uppföljning av placering ska ske minst en gång var sjätte månad. Uppföljningen ska dokumenteras.

Gällande familjehem ska ställningstagande till ansökan om överflyttning av vårdnad ske efter tre års placering vid samma familjehem, räknat från det att placeringen verkställdes (6 kap 8 § SoL).

3.8.1 Övervägande och omprövning av beslut enligt LVU

Beslut som fattas med stöd av 3 § lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52), LVU, ska omprövas inom sex månader från dagen för verkställandet och därefter kontinuerligt inom sex månader från den senaste omprövningen.

Gällande unga som vårdas med stöd av 2 § LVU ska socialnämnden ska minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs.

Övervägandet innebär inte att nämnden fattar ett formellt beslut men övervägandet ska protokollföras och dokumenteras.

Oavsett tidpunkt ska vård enligt LVU alltid omprövas om det finns skäl för det eller om vårdnadshavare eller unga över 15 år begär att vården ska upphöra.

¹⁵ *Socialstyrelsen*, 2010. ”Handläggning och dokumentation inom Socialtjänsten”, s 133 f.

3.9 Ansvarig kommun

Ansvar för att tillgodose ett barns eller ungdoms behov av insatser från socialtjänsten faller i första hand på den kommun där barnet/den unge vistas när hjälpbehovet uppstod. Om det står klart att en annan kommun än vistelsekommunen ansvarar för att tillgodose hjälpbehovet är vistelsekommunens ansvar dock begränsat till akuta situationer. Om barnet/den unge är bosatt i en annan kommun än vistelsekommunen ska bosättningskommunen ansvara för att utreda behovet av, besluta om, verkställa och finansiera de stöd och hjälpinsatser som barnet/den unge behöver. Detta oavsett om den enskilde vistas i bosättningskommunen eller i en annan kommun.¹⁶

Med bosättningskommun avses i 2 kap 3 § socialtjänstlagen:

- den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt, eller
- om den enskilde är stadigvarande bosatt i en kommun men har sin starkaste anknytning till en annan kommun, den sistnämnda kommunen, eller
- om den enskilde saknar stadigvarande bostad, den kommun till vilken han eller hon har sin starkaste anknytning. (Detta kan i vissa fall gälla barn som bor växelvis hos vårdnadshavare som är bosatta i olika kommuner¹⁷)

Vid placering av barn och unga i en annan kommun har den placerande kommunen ett sammantaget vårdansvar. Med sammantaget vårdansvar menas att placeringskommunen har ansvar för utredning, beslut, genomförande och finansiering även för de behov som kan uppstå under tiden placeringen pågår. En kommun behåller således ansvaret för stöd och hjälp för barn och unga som vistas i en annan kommun till följd av placering vid familjehem eller HVB.¹⁸

¹⁶ 2 a kap 1-3 §§ Socialtjänstlag (2001:453), se även prop. 2010/11:49 ”Ansvarsfördelning mellan bosättningskommun och vistelsekommun”.

¹⁷ Prop. 2010/11:49 ”Ansvarsfördelning mellan bosättningskommun och vistelsekommun”, s 40.

¹⁸ 2 a kap 4 § Socialtjänstlag (2001:453). *Socialstyrelsen*, 2006. ”Barn och unga i socialtjänsten.”, s 159.

Den nämnd som har inlett en utredning angående ett barns behov av insatser är skyldig att slutföra utredningen och fatta beslut i ärendet, även om barnet byter vistelsekommun under utredningen. Den nya vistelsekommunen är dock skyldig att vid begäran bistå den utredande kommunen i utredningen.¹⁹ Om den nya vistelsekommunen samtycker till att ta över en pågående utredning kan utredningen flyttas över till den nya kommunen. Den nya vistelsekommunen ska då fatta beslut om övertagandet och skriftligen informera den kommun som inledde utredningen om när och av vem beslutet fattades. Den första kommunen får inte avsluta ärendet förrän det står klart att den nya vistelsekommunen fortsätter utredningen. Datum för den nya kommunens beslut att överta ärendet samt beslutet om att avsluta ärendet dokumenteras då i barnets personakt.²⁰

3.9.1 Överflyttning av ärende

Överflyttning av ett ärende till en annan kommun kan ske om den som ärendet gäller har starkare anknytning till den andra kommunen och om det framstår som lämpligt i förhållande till den enskildes önskemål, varaktigheten av hjälpbehovet och övriga omständigheter. En kommun som anser att ett ärende ska flyttas till annan kommun kan begära överflyttning hos den andra kommunen.²¹

Om kommunerna inte kan komma överens om överflyttning av ett ärende kan den kommun som begärt överflyttning ansöka hos Socialstyrelsen om att få ärendet överflyttat. En sådan ansökan kan också göras om den begärande kommunen inte har fått svar från den andra kommunen inom en månad.²² Socialstyrelsens beslut gällande överflyttning av ärende kan överklagas.

4. Biståndsbedömda insatser

Innan beslut om placering fattas ska alltid samråd inom avdelningsteam samt nätverksmöte ske. I avdelningsteam ingår samtliga enhetschefer inom barn och

¹⁹ 11 kap 4 § Socialtjänstlag (2001:453).

²⁰ *Socialstyrelsen*, 2006. ”Barn och unga i socialtjänsten.”, s 156 ff.

²¹ 2 a kap 10 § Socialtjänstlag (2001:453).

²² 2 a kap 11 § Socialtjänstlag (2001:453).

ungdomsområdet, avdelningschef för individ- och familjeomsorg samt psykolog. Nätverksmöte avser möte med viktiga personer inom barnets/familjens egna nätverk. Ställningstagande om placering inom barnets/familjens nätverk ska alltid dokumenteras, oavsett om placeringen sker inom eller utom nätverket.

4.1 Jourhem

Med jourhem avses ett enskilt hem som vid upprepade tillfällen för kortare tid tar emot barn för akuta placeringar på uppdrag av socialnämnden.

Förhållandena i tilltänkta jourhem och deras förutsättningar för vård ska utredas och godkännas enligt socialnämndens delegationsordning.

Nära anhöriga eller närstående till barnet/familjen och som tillfälligt vårdar barnet räknas *inte* som jourhem. Detta gäller även om vården sker vid upprepade tillfällen.²³

Ett barn får enligt 6 kap 6 § fjärde stycket socialtjänstlagen inte vårdas i ett jourhem för längre tid än två månader räknat från det att socialnämndens utredning har avslutats, annat än vid särskilda skäl. Sådana särskilda skäl kan exempelvis vara pågående vårdnadsprocess vid förvaltningsdomstol, att lämpligt familjehem eller annan stadigvarande placeringsform saknas eller att barnet beräknas kunna flytta hem inom kort²⁴.

4.2 Familjehem

Med familjehem avses ett privat hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot ett barn eller en ungdom för stadigvarande vård och uppfostran.

Förhållandena i tilltänkta familjehem och deras förutsättningar för stadigvarande vård och uppfostran ska utredas och godkännas av socialnämnden.

²³ Proposition 2006/07:129 ”Utveckling av den sociala barn- och ungdomsvården m.m.” s 62.

²⁴ Proposition 2006/07:129 ”Utveckling av den sociala barn- och ungdomsvården m.m.” s 63.

Det ska i första hand alltid övervägas om barnet/den unge kan tas emot av anhöriga eller närstående inom barnets/familjens nätverk. Övervägandet ska dokumenteras.

4.3 Hem för vård och boende, HVB

Med hem för vård och boende, HVB, avses heldygnsomsorg som yrkesmässigt tillhandahåller vård, behandling, omvårdnad och tillsyn för barn och ungdomar. För privata aktörer krävs tillstånd från Socialstyrelsen för att bedriva HVB. För kommunen krävs inte sådant tillstånd men kommunens drift av HVB ska anmälas till Socialstyrelsen innan verksamheten påbörjas.²⁵

Placering vid HVB kan ske under kortare tid för utredning eller akut vård eller för längre tids vård och behandling. Placering av barn under 12 år utan medföljande förälder ska i största möjliga mån undvikas.

4.4 Särskilda ungdomshem

Ungdomar mellan 12 och 21 år som utsätter sig själva eller sin omgivning för omedelbar fara, genom exempelvis kriminalitet, missbruk, våld eller prostitution, kan vara aktuella för särskilt ungdomshem. Statens institutionsstyrelse (SiS) är huvudman.

Placering vid särskilt ungdomshem sker enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Det är förvaltningsrätten som fattar beslut om omhändertagandet efter ansökan från socialnämnden. Placering kan ske vid akut vårdbehov, för utredning eller vid behov av längre tids vård och behandling.

Placering vid särskilt ungdomshem kan även ske efter dom om sluten ungdomsvård. Statens institutionsstyrelse, SiS, är då verkställande myndighet, se nedan.

4.5 Kontaktperson/-familj

Enligt 3 kap 6 § socialtjänstlagen kan en särskild person eller familj med uppgift att hjälpa den enskilde i hans/hennes närmaste personliga angelägenheter utses

²⁵ 7 kap 1 § Socialtjänstlag (2001:453).

om den enskilde begär eller samtycker till det. För barn under 15 år får kontaktperson inte utses utan vårdnadshavarens samtycke. För barn över 15 år krävs barnets samtycke.

4.6 Stödinsatser hos familjeteam

Barn- och tonårsfamiljer kan beviljas stödinsatser som familjebehandling och familjepedagogsinsatser vid Familjeteamet i Tyresö.

4.7 Dagbehandling vid Steget

Ungdomar mellan 13 och 18 år med psykosociala svårigheter kan vara aktuella för dagbehandling med integrerad skola vid Steget. Syftet är att kunna ge behandling i ungdomens närmiljö som alternativ till placering vid institution. Familjesamtal är en del av behandlingen.

5. Information, rådgivning och service

Socialnämnden erbjuder frivilliga professionella sociala tjänster som faller utanför ramen för myndighetsutövning och därmed inte kräver ett biståndsbedömt beslut, såsom information, rådgivning, konsultation och service.

I Tyresö kommun erbjuds upp till tre rådgivningstillfällen med socialsekreterare utan behovsbedömning. Om något framkommer som kan föranleda åtgärd från socialtjänsten, exempelvis barns behov av skydd, är socialtjänsten dock skyldig att utan dröjsmål inleda utredning²⁶.

Barn/unga/familjer kan hänvisas till frivilliga insatser efter förfrågan eller på initiativ av socialsekreterare. En allmän förfrågan om stöd innebär inte alltid att ett ärende uppkommer. Vad som framkommer vid kontakten med den enskilde är avgörande för bedömning av om det rör sig om myndighetsutövning eller om behovet kan tillgodoses genom information, rådgivning eller service som inte kräver beslut av nämnden. Om något framkommer som föranleder skäl till att inleda utredning är nämnden alltid skyldig att agera.

²⁶ 11 kap 1 § Socialtjänstlag (2001:453).

Barn/unga/familjer har möjlighet att få familjerådgivning. För unga under 23 år finns även ungdomsmottagning. Ytterligare insats som ej kräver biståndsbedömt beslut är samarbetsamtal hos familjerätten.

6. Vård enligt LVU

Insatser för barn och unga inom socialtjänsten ska i första hand ges i frivillig form med stöd av socialtjänstlagen. När detta inte är möjligt kan lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, vara tillämplig. LVU är en kompletterande lag till skydd för barn och unga vilken reglerar möjligheten att tvångsvis vårda eller skydda barnet/den unga.

LVU är tillämpbar om följande tre förutsättningar uppfylls:

- Det föreligger ett missförhållande med anknytning till den unges hemmiljö (de s.k. miljöfallen) eller till den unges eget beteende (de s.k. beteendefallen).
- Missförhållandet medför att det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.
- Behövlig vård kan inte ges på frivillig väg.²⁷

Om förutsättningarna för tillämpning av LVU är uppfyllda är socialnämnden skyldig att ingripa. Förvaltningsrätten beslutar om vård enligt LVU efter ansökan av socialnämnden.

För tillämpning av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga gäller Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om tillämpning av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga som socialnämndens riktlinjer, om inget annat anges i dessa riktlinjer (vid tidpunkten för riktlinjernas fastställande Socialstyrelsens allmänna råd SOSFS 1997:15).

²⁷ Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 1997:15) om tillämpningen av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

6.1 Förebyggande insatser med stöd av LVU - mellantvång

Även förebyggande insatser kan fattas med stöd av LVU, s.k. mellantvång. Se SOSFS 1997:15.

6.2 Omedelbart omhändertagande

I vissa situationer kan förvaltningsrättens beslut om vård med stöd av LVU inte avvaktas. Socialnämnden har då möjlighet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande med stöd av LVU. Beslutet ska omgående underställas Förvaltningsrätten, senast inom en vecka från den dag då beslutet fattades.²⁸

Om hjälpbehovet är så akut att inte heller socialnämndens beslut kan avvaktas har nämndens ordförande eller annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omhändertagandet. Beslutet ska anmälas till socialnämnden vid nästföljande sammanträde.²⁹

Beslut om omedelbart omhändertagande kan fattas utan att vårdnadshavaren har underrättats i förväg om situationen är sådan att det krävs med anledning av barnets behov av skydd.

Det är viktigt att det vid underställning till Förvaltningsrätten framgår med stöd av vilket lagrum ansökan om omhändertagande görs samt om beslutet är verkställt eller ej.

Se vidare SOSFS 1997:15.

6.3 Offentligt biträde

Offentligt biträde kan förordnas enligt 39 § LVU. Gällande ärenden hos socialnämnd förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten. Socialnämnden ska vid behov ansöka om offentligt biträde för det barn/den ungdom som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare. Se vidare SOSFS 1997:15.

²⁸ 7 § LVU.

²⁹ 6 § LVU.

7. Brotts mot barn

Det är viktigt att hålla isär socialnämndens och polisens utredningar vid misstanke om brott mot barn. Socialnämndens utredning om barnets behov av skydd eller andra insatser ska omfatta ett helhetsperspektiv gällande barnets situation. Polisens utredning syftar till att klarlägga om brott är begånget.

Vid misstanke om att barn har utsatts för våld eller övergrepp i hemmet ska socialnämnden omgående inleda utredning och ta ställning till om barnet är i behov av akut skydd. Omedelbart omhändertagande kan vara aktuellt.

Vid misstanke om övergrepp mot barn där det finns syskon eller andra barn boendes i samma familj ska även ställningstagande om syskonens/de andra barnens behov av insatser tas. Detta gäller även barn som har upplevt våld mot närstående. Socialnämndens ansvar att erbjuda stöd omfattar alla personer i en brottsutsatt familj, även den misstänkte förövaren om denne finns inom familjen³⁰.

Barn och ungdomar som upplevt våld i nära relation ska erbjudas individuell krisbearbetning. Detta stöd kräver inte biståndsbedömt beslut.

7.1 Samråd och samverkan

Vid misstanke om brott mot barn ska samråd med polis, åklagare och läkare ske omgående. Samråd kan genomföras för konsultation kring oidentifierade ärenden eller för samordning av insatser i ärenden där polisanmälan har gjorts eller kommer att göras i anslutning till samrådsmötet.³¹

Möjlighet till samverkan under samma tak, s.k. Barnahus, finns för samordning av arbetet när barn misstänks ha varit utsatta för våld eller sexuella övergrepp. Barnahuset är beläget i Nacka och är gemensamt för Tyresö, Värmdö och Nacka kommun. Vid Barnahus samverkar berörda myndigheter såsom

³⁰ ³⁰ *Socialstyrelsen*, 2006. ”Barn och unga i socialtjänsten. Utredda, planera och följa upp beslutade insatser”, s 94.

³¹ *Socialstyrelsen*, 2006. ”Barn och unga i socialtjänsten. Utredda, planera och följa upp beslutade insatser”, s 88.

socialtjänst, polis, åklagare och landsting, framförallt i det inledande skedet av förundersökningen och den sociala utredningen.

7.2 Läkarundersökning

Om det finns misstanke om att ett barn har utsatts för våld eller sexuell övergrepp är det av vikt att en läkarundersökning görs så snart som möjligt. Om socialnämnden ser behov av läkarintyg som ett led sin utredning, t.ex. för ställningstagande till polisanmälan, kan en läkarundersökning begäras inom ordinarie sjukvård, i första hand av läkare med särskild kompetens för undersökning av barn som utsatts för brott.

Vårdnadshavares samtycke krävs om inte den unge har uppnått en sådan ålder och mognad att han/hon bör få bestämma själv. Om vård enligt LVU övervägs kan socialnämnden fatta ett särskilt beslut om poliklinisk läkarundersökning utan vårdnadshavarens samtycke. Socialnämnden kan dock inte besluta om omedelbart omhändertagande med stöd av LVU endast för att få till stånd en läkarundersökning.

Rättsmedicinsk undersökning, som ett led i en brottsutredning, görs endast på begäran av polismyndighet eller åklagare och dokumenteras i ett rättsintyg. Socialnämnden kan således inte begära att en rättsmedicinsk undersökning genomförs.

7.3 Polisanmälan och förhör med barn

Socialnämnden har möjlighet att polisanmäla misstanke om brott mot person under 18 år utan att detta hindras av rådande sekretess om det finns lagstöd för att bryta sekretessen (12 kap 10 § socialtjänstlagen, 10 kap 2 § och 21-23 §§ Offentlighets- och sekretesslagen). Motivering till ställningstagande om att göra eller inte göra en polisanmälan ska dokumenteras i barnets/den unges personakt.

Förundersökningsledaren, oftast åklagare, bestämmer hur förhör med ett barn ska gå till och vilka som får närvara. När företrädare för socialtjänsten närvarar vid förhör eller tar del av skriftligt förhörprotokoll råder sekretess om alla slags uppgifter som kommit fram under förundersökningen om det skulle skada

utredningen om de lämnades ut. Vidare får uppgifter om själva brottet inte röjas för familjemedlemmar till det utsatta barnet om någon av vårdnadshavarna eller annan familjemedlem misstänks för brottet.³²

7.4 Vittnesplikt i domstol

En socialsekreterare som kallas att vittna i domstol har vittnesplikt och hindras inte av sekretess.

7.5 Målsägandebiträde

Tingsrätten kan utse ett målsägandebiträde för barnet efter ansökan av åklagare eller barnet/målsägaren. Om socialnämnden bedömer att ett barn är i behov av ett målsägandebiträde är nämnden skyldig att göra en framställan till domstol.³³

7.6 Särskild företrädare

Tingsrätten kan, efter ansökan av åklagare, också utse en särskild företrädare att i vårdnadshavarens ställe ta till vara barnets rätt och önskemål under förundersökning och rättegång. En särskild företrädare utses om:

- det finns anledning att anta att brott som kan leda till fängelse har begåtts mot någon som är under 19 år,
- barnets vårdnadshavare eller någon närstående till vårdnadshavaren kan misstänkas för brottet,
- det kan befaras att vårdnadshavaren inte kommer att ta till vara barnets rätt.³⁴

8. Unga lagöverträdare

Unga lagöverträdare ska särbehandlas straffrättsligt och i största möjliga grad hållas utanför kriminalvården, dvs. de ska i första hand vara föremål för åtgärder inom socialtjänsten.

³² *Socialstyrelsen*, 2006. ”Barn och unga i socialtjänsten. Utredda, planera och följa upp beslutade insatser”, s 90.

³³ 5 kap 2 § Socialtjänstförordning (2001:937).

³⁴ Ibid.

Socialstyrelsens allmänna råd SOSFS 2008:30 ”Handläggning av ärenden som gäller unga lagöverträdare” gäller som socialnämndens riktlinjer om inget annat anges i dessa riktlinjer.

Som metodstöd vid handläggning kan Socialstyrelsens handbok ”Barn och unga som begår brott”³⁵ användas.

8.1 Yttrande till åklagare eller domstol

Innan åklagare fattar beslut i åtalsfråga gällande person som är skäligen misstänkt för eller som har erkänt brott som begicks innan dess att han/hon fyllt 18 år, ska yttrande hämtas in från socialnämnden. Yttrande från socialnämnden ska också inhämtas innan rätten kan döma någon till ungdomsvård och innan rätten kan döma en person under 21 år till mer än tre månaders fängelse (annat än om särskilda skäl föreligger).

Socialnämndens yttrande används som beslutsunderlag, dels vid åklagarens beslut om åtal eller åtalsunderlåtelse och om åtal har väckts dels vid rättens val av påföljd.

Socialnämnden är skyldig att utan dröjsmål inleda utredning enligt socialtjänstlagen vid begäran om yttrande från åklagare eller domstol. Detta gäller oavsett den unges eller vårdnadshavarens inställning till att utredning inleds.

8.2 Häktning och omedelbart omhändertagande

När kriminalvården överväger häktning av en ung person ska nämnden skyndsamt överväga om det är aktuellt med omedelbart omhändertagande enligt LVU. Ett omhändertagande på särskilt ungdomshem kan innebära att den unge bedöms vara övervakad på ett betryggande sätt och därmed inte behöver häktas.

Beslut om omedelbart omhändertagande med stöd av LVU kan fattas även om den unge redan är häktad men beslutet får inte verkställas under häktningstiden.

³⁵ *Socialstyrelsen*, mars 2009: ”Barn och unga som begår brott. Handbok för socialtjänsten”.

Under häktningstiden ska nämnden ordna placering för den unge så att omhändertagandet kan verkställas direkt efter frigivningen.³⁶

8.3 Barn under 15 år

Barn under 15 år är inte straffmyndiga och kan därmed inte dömas till påföljd för brott. Det är istället socialnämndens ansvar att utreda den unges situation och fatta beslut om insatser.

Brottsutredning kan inledas av polis även om den misstänkte är under 15 år. Det kan vara aktuellt om en brottsutredning kan antas ha betydelse för bedömning av behov av socialnämndens insatser (s.k. § 31-utredning), om det finns behov av att utreda om person över 15 år har deltagit i brottet, om det finns behov av att efterforska stulet gods eller om det är av annan särskild vikt att en utredning görs. Om barnet är yngre än 12 år får brottsutredning endast göras om det finns synnerliga skäl.

Företrädare för socialtjänsten ska närvara vid förhör under brottsutredning om det inte föreligger något hinder för det.

8.4 Särskilt kvalificerad kontaktperson

Socialnämnden kan utse en särskilt kvalificerad kontaktperson för unga som har behov av särskilt stöd och särskild vägledning. Syftet med en särskilt kvalificerad kontaktperson är att denne ska verka förebyggande för att förhindra en ogynnsam utveckling till följd av den unges agerande.

Beslut om särskilt kvalificerad kontaktperson kan fattas med stöd av SoL eller LVU. Om beslutet fattas med stöd av SoL krävs samtycke, när beslutet fattas med stöd av LVU krävs inte samtycke.

8.5 Medling vid brott

Kommunen ska enligt 5 kap 1 c § SoL erbjuda medling med anledning av brott begånget av person som är yngre än 21 år. Barn/unga i åldern 15-21 år som polisanmälts för och erkänt brott eller delaktighet i brott ska tillfrågas om de vill

³⁶ *Socialstyrelsen*, mars 2009: "Barn och unga som begår brott. Handbok för socialtjänsten", s 66 ff.

delta i medling. Medling kan även vara aktuellt för barn under 15 år. Gällande barn under 12 år får medling endast genomföras om det finns synnerliga skäl, exempelvis om även brottsoffret är ett barn (5 § lag (2002:445) om medling med anledning av brott).

Medling är frivilligt för både gärningsman och brottsoffer. Medling får endast genomföras om det anses lämpligt med hänsyn till samtliga omständigheter (5 § lag (2002:445) om medling med anledning av brott). Vid vissa allvarliga och integritetskränkande brott kan det finnas skäl att avstå från att kontakta brottsoffret för att erbjuda medling, exempelvis vid sexualbrott³⁷. Vidare ska brottsoffret endast tillfrågas om gärningsmannen redan har tillfrågats och ställt sig positiv till att delta i medling.³⁸

8.6 Påföljder som verkställs av socialtjänsten

8.6.1 Ungdomstjänst

Ungdomstjänst är en fristående straffpåföljd som kan vara aktuellt för unga lagöverträdare som *inte* har särskilt vårdbehov eller behov av andra insatser enligt SoL eller LVU och som har gett samtycke till påföljden.

Ungdomstjänst innebär oavlönat arbete och deltagande i annan särskilt anordnad verksamhet i minst 20 timmar och högst 150 timmar. Ungdomstjänst gäller för unga upp till 21 års ålder. Personer över 18 år kan dömas till ungdomstjänst om särskilda skäl föreligger, exempelvis om brottet begicks före 18 års ålder. Ungdomstjänst ska bedömas vara lämpligt med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter.³⁹

Kommunen är skyldig att verkställa rättens dom om ungdomstjänst. Ansvaret vilar på socialnämnden som bestämmer innehållet i ungdomstjänsten. En arbetsplan ska upprättas och en handledare ska utses för den unge. Socialnämnden har ansvar för att kontrollera efterföljandet av arbetsplanen.

En arbetsplan ska innehålla uppgifter om:

³⁷ *Socialstyrelsen*, 2009: ”Barn och unga som begår brott. Handbok för socialtjänsten”, s 131.

³⁸ *Socialstyrelsen*, 2009: ”Barn och unga som begår brott. Handbok för socialtjänsten”, s 135.

³⁹ *Socialstyrelsen*, 2009: ”Barn och unga som begår brott. Handbok för socialtjänsten”, s 97.

- var arbetet ska utföras,
- vilka arbetstider som ska gälla,
- det lägsta och det högsta antalet timmar som den dömde ska fullgöra per vecka eller månad,
- övriga villkor som är nödvändiga för verksamheten,
- innehållet i och omfattningen av annan särskild anordnad verksamhet.

Av arbetsplanen bör det också framgå vad de övriga villkoren innebär, t.ex. att överenskomna tider ska hållas, hur en anmälan om sjukdom eller annan frånvaro ska göras och att alkohol- och drogfrihet ska iakttas. Namn och telefonnummer till handledaren och eventuella andra kontaktpersoner på arbetsplatsen och inom socialtjänsten bör också framgå av planen.

Ungdomstjänst ska verkställas så snart som möjligt. Domen behöver inte ha vunnit laga kraft innan den verkställs.

8.6.1.1 Tyresömodellen

Gällande unga lagöverträdare som döms till ungdomstjänst kan Tyresömodellen tillämpas. Program enligt Tyresömodellen ska inledas i snabb anslutning till dom om ungdomstjänst.

Den unge ska genomföra oavlönad arbetsinsats inom kommunal och/eller annan samhällsinriktad verksamhet, oftast sker detta i samverkan med ideella organisationer. Arbetet ska syfta till att ge den unge chansen att ta del av andra människors livsvillkor och därigenom få en ökad förståelse.

Utöver det oavlönade arbetet ska den unge även genomgå ett s.k. påverkansprogram bestående av sju samtalsträffar med fokus på den unges kriminella beteende. Grundtanken i programmet bygger på ett systemteoretiskt/kognitivt arbets sätt där den unges nätverk får stor betydelse.

8.6.2 Ungdomsvård

Ungdomsvård är en påföljd som kan vara aktuell för personer under 21 år som har begått brott och är i särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt SoL eller LVU. Vården syftar till att motverka en ogynnsam utveckling hos den unge.

De åtgärder som nämnden vidtar vid ungdomsvård ska redovisas i ett ungdomskontrakt om det sker med stöd av SoL eller i en vårdplan om det sker med stöd av LVU.

Av ett ungdomskontrakt ska insatsernas innehåll, omfattning och varaktighet framgå. Insatser kan exempelvis vara kontakt med särskilt kvalificerad kontaktperson, familjesamtal, deltagande i öppenvårdsprogram, placering vid familjehem eller HVB.

I en vårdplan ska insatsernas innehåll, omfattning och varaktighet framgå. Insatser kan exempelvis vara kontakt med en särskilt kvalificerad kontaktperson, deltagande i öppenvårdsbehandling eller placering vid familjehem, HVB eller särskilt ungdomshem.

Om åtgärder vidtas med stöd av socialtjänstlagen krävs den unges samtycke.

Om den unge är under 18 år krävs vårdnadshavarens samtycke.

Socialnämnden har ansvar för att kontinuerligt följa upp insatser vid ungdomsvård och kontrollera om den unge följer upprättat ungdomskontrakt/vårdplan.

8.6.3 Skyldighet att underrätta åklagarmyndigheten

Socialnämnden är skyldig att underrätta åklagarmyndigheten vid misskötsel av ungdomstjänst eller ungdomsvård. Skyldigheten gäller när:

- Den unge i väsentlig grad missköter ett ungdomskontrakt i en dom om ungdomsvård.
- Den unge i väsentlig grad missköter en dom om ungdomstjänst.
- Den planerade vården enligt vårdplan eller ungdomskontrakt vid dom om ungdomsvård inte kommer till stånd av annan anledning än att den unges misskötsel.
- Vården i väsentlig grad avviker från det ursprungliga ungdomskontraktet eller vårdplanen vid en dom om ungdomsvård.
- En dom om ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullföljas inom skälig tid p.g.a. annan anledning än den unges misskötsel.

Misskötsel kan exempelvis innebära att den unge vid upprepade tillfällen uteblir från arbetspass utan godtagbar förklaring, att den unge begår brott på

arbetsplatsen eller att den unge vägrar att medverka i något moment under verkställigheten.

8.7 Sluten ungdomsvård

Sluten ungdomsvård är en straffrättslig påföljd som verkställs av Statens institutionsstyrelse (SiS). Vårdtidens längd avgörs utifrån begånget brott och varierar från som lägst 14 dagar och upp till fyra år. Syftet är dels att skydda andra som en reaktion på brottet och dels att hjälpa den unge till en mer positiv utveckling.

Ungdomar som döms till sluten ungdomsvård är ofta i behov av insatser från socialnämnden efter frigivning. Det är därför viktigt att samverkan med SiS sker kontinuerligt under verkställigheten av den slutna ungdomsvården. SiS kan också vid slutet av verkställigheten besluta att den unge placeras i hem för vård eller boende eller i familjehem för att underlätta anpassningen vid frigivningen.

Bilaga, Flödesschema för handläggning enligt BBIC

